

אב תשע"ט – אוגוסט 2019

תכנית הלימודים המותאמת¹ באזרחות

מטרות התוכנית בתחומים: ידע והבנה, מיומנויות וכישורים, עמדות.

בתחום הידע וההבנה

- **הקניית ידע על מרכיבי המערכת הפוליטית, החברתית והכלכלית בישראל**

- התלמידים יכירו את המשטר מהיבטיו השונים: עקרונותיו, מוסדותיו ודרכי פעולתו.
- התלמידים יכירו עובדות ונתונים שיסייעו להם להבין את אופי המשטר ואת בעיותיו.
- התלמידים יידעו ויבינו מושגי יסוד נבחרים במדעי החברה ובמחשבה המדינית ויסתייעו בהם בבירור הנושאים השונים.
- התלמידים יכירו את קשת הדעות בישראל בבעיות השנויות במחלוקת.

פיתוח הבנת מורכבותה של המערכת הפוליטית, החברתית והכלכלית

התלמידים ילמדו לאתר מתחים והתנגשויות בין ערכים ועקרונות בינם לבין עצמם ובינם לבין המציאות ויעמדו על הקושי לממש ערכים ועקרונות.

- התלמידים ילמדו לעקוב אחר מגמות ותהליכים פוליטיים, חברתיים וכלכליים.
- התלמידים יבחינו בקשר ההדוק שבין תהליכים פוליטיים, חברתיים וכלכליים.
- התלמידים ילמדו לבחון את הנושאים הנידונים מהיבטים שונים: כלכליים, חברתיים, משפטיים ופוליטיים.
- התלמידים יבינו, ינתחו ויעריכו את המציאות המורכבת הן הפוליטית והן החברתית.
- התלמידים יבחנו את הנושאים מנקודות הראות של המגזרים והעדות השונים בחברה הישראלית ובעם היהודי.
- התלמידים יבינו שביקורת ודו-שיח הם מאבני היסוד במדינה דמוקרטית.
- התלמידים יבינו שפתרון סכסוכים במדינה דמוקרטית ייעשה בדרכי שלום.

בתחום המיומנויות והכישורים

- התלמידים יישמו את העקרונות ואת המושגים שלמדו בבחינה ובהערכת המציאות הפוליטית והחברתית במדינה.
- התלמידים יבחינו בין סוגי טקסטים ויתייחסו למידע המובא בהם מתוך שיקול דעת וביקורת.

¹ תוכנית זו מבוססת על [תוכנית הלימודים המעודכנת תשע"א](#)

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

- התלמידים יבינו וינתחו לוחות, תרשימים וכיו"ב, יציגו ממצאים ויסיקו מסקנות מהנתונים.
- התלמידים יעבדו מידע – זיהוי, מיון, השוואה, ניתוח, מציאת קשרים.
- התלמידים יסתמכו על נתונים ועל עובדות בניתוח של נושאים אקטואליים.
- התלמידים יבחינו בין עובדות לבין השערות ופירושן.
- התלמידים יבחינו בין הבעת עמדה לבין מסירת מידע.
- התלמידים ינקטו וינסחו עמדות מנומקות על בסיס ידע, יוכלו לצרוך מידע מאמצעי התקשורת באופן ביקורתי ומושכל.
- התלמידים ילמדו להאזין לדעות שונות מדעותיהם ולהתייחס אליהן בצורה עניינית.
- התלמידים יוכלו לאתר נקודות של הסכמה בתום מחלוקת במגמה לצמצמה.
- התלמידים יוכלו לקיים דיאלוג עם אחרים גם כאשר אין הסכמה.
- התלמידים יוכלו לזהות בעיה או תופעה על כל היבטיה ומורכבותה.
- התלמידים יוכלו למתוח ביקורת מבוססת ומנומקת.

בתחום העמדות

- התלמידים יפנימו את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.
- התלמידים יטפחו זהות אזרחית לצד טיפוח זהותם הלאומית.
- התלמידים יכירו בעובדת היות מדינת ישראל מדינת העם היהודי, ויבינו את מערכת הקשרים והמחויבות ההדדית בין מדינת ישראל לבין העם היהודי בתפוצות.
- התלמידים יפנימו את ערכי הדמוקרטיה ויפעלו למימושם.
- התלמידים יכירו בחשיבות כיבוד זכויות האדם והאזרח וזכויות המיעוטים ויפעלו למימושן.
- התלמידים יטפחו רגישות ומוטיבציה להגנה על זכויות האדם בכלל ועל זכויותיהן של קבוצות חלשות ופגיעות בפרט.
- התלמידים יהיו מוכנים למלא את חובותיהם ולעמוד על זכויותיהם.
- התלמידים יהיו מעורבים בענייני הציבור בכלל ובענייני החברה שבה הם חיים בפרט.
- התלמידים יפנימו את ערכי הפלורליזם והסובלנות.

בתוכנית הלימודים המותאמת שני מרכיבים; נושאי ליבה ואשכולות בחירה להיבחנות משותפת ונושאים **הצבועים בירוק** המאפשרים הרחבה והעמקה על פי שיקולי דעת של המורים ובהתאם למאפייני בית הספר. המלצת הפיקוח היא ללמד תוכנית זו על פני שנתיים בכיתות י"א – י"ב.

נושאי ליבה: משטר ופוליטיקה במדינת ישראל

ראשי פרקים	הרחבה	הערות
פתח דבר (5 שעות):		
<ul style="list-style-type: none"> הרקע ההיסטורי להקמת המדינה: 30, החלטת 181 של האו"ם (החלטת החלוקה) מיום כ"ט בנובמבר 1947, מלחמת העצמאות 	<p>הרקע ההיסטורי להקמת המדינה: זיכור הצעות החלוקה של שנות ה-30, החלטת 181 של האו"ם (החלטת החלוקה) מיום כ"ט בנובמבר 1947, מלחמת העצמאות</p>	<p>יובא מבוא היסטורי קצר שישקף מהלכים בינ"ל מרכזיים שהובילו להקמת המדינה. מטרתו: הבנת ההקשר ההיסטורי שהוביל להקמת המדינה ולהיווצרותם של המסמכים המכוננים. יוצגו המפות הרלבנטיות.</p>
<ul style="list-style-type: none"> הכרזת העצמאות מדינת ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית 3-4 שעות 	<p>הכרזת העצמאות תוצג כמשקפת את העקרונות שעליהם מושגת המשטר במדינת ישראל ושעל פיהם עליה לפעול. ההכרזה תילמד על פי חלקיה:</p> <ol style="list-style-type: none"> החלק הראשון להכרזה: ההצדקות להקמתה של מדינה יהודית בארץ ישראל ההצדקה ההיסטורית ההצדקה הבינלאומית (הצהרת בלפור, כתב המנדט). ההצדקה הטבעית-אוניברסאלית (הזכות להגדרה עצמית) החלק השני להכרזה: החלק האופרטיבי-מעשי – הקמת מדינה החלק השלישי להכרזה: החלק הצהרתי – דמותה העתידית ודרכה של המדינה ופנייה לגורמים שונים 	<p>המטרה בשלב זה היא להכיר את ההכרזה על כל חלקיה</p>
<p>חלק א' (30-35 שעות הוראה-כולל המבוא והסיכום): מדינת ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית</p>		
<p>משמעויות שונות של "מדינת לאום" 4-5 שעות</p>	<ol style="list-style-type: none"> יוצגו המרכיבים ההכרחיים לקיומה של מדינה: שטח, אוכלוסיה, גבולות, שלטון, ריבונות, הכרה בינלאומית בסיס מושגי-תיאורטי והשוואתי (הגדרה עצמית, מהי לאומיות ומהו מדינות לאום), יוצגו המשמעויות השונות של מדינת לאום, יובהרו היחסים שבין מדינה ולאום, יובהר הרצף שבין מדינת לאום, מדינה דו-לאומית/רב-לאומית, ומדינת כלל אזרחיה. ההצדקות למדינת הלאום מנקודת מבט דמוקרטית, תוך הצגת הגישות השונות ליחס שבין אופייה היהודי לאופייה הדמוקרטי של המדינה. 	<p>יובאו דוגמאות ממדינות שונות</p>
<p>מדינת ישראל – מדינה יהודית מדינת ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי</p>	<p>מדינת ישראל, בהיותה מדינה יהודית, היא מקרה פרטי של מדינת הלאום המודרנית. מאפייניה וערכיה נגזרים מהגדרתה כיהודית ודמוקרטית.</p>	
<p>מאפייניה או היבטיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית (המצוי) 6-8 שעות</p>	<p>יוצגו המאפיינים היהודיים של המדינה כפי שהם מתקיימים הלכה למעשה:</p> <p>היבט /מאפיין משפטי-נורמטיבי:</p> <ol style="list-style-type: none"> המצב המשפטי המחייב (הכרזת העצמאות, חוקי היסוד, חוקים אחרים) חוק השבות וחוקיקה אחרת המשקפת את האופי היהודי והזיקה ליהודי התפוצות, מקומו של המשפט העברי היבט המרחב הציבורי: מעמדה של השפה העברית כשפה הרשמית לוח השנה, החגים והסמלים של המדינה משקפים את העם היהודי ההיבט הדמוגרפי: קיומו של רוב יהודי ההיבט המוסדי: מתן מעמד ממלכתי למוסדות של העם היהודי והדת היהודית בין הציבורי לפרטי: הגבלה מסוימת של זכויות מתוך מטרה להעניק צביון יהודי למדינה (מכתב הסטאטוס-) 	<p>*נושא זה קשור לנושא השסע הדתי ומומלץ להיעזר בו במהלך הלמידה.</p>

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

	קוו, ימי המנוחה, נישואין וגירושין, גיור, מניעת פגיעה ברגשות דתיים, מקומות קדושים וכיו"ב)	
מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות 1-2 שעות	האחריות והמחויבות ההדדית של מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות.	
• מקומה של מדינת ישראל בחי העם היהודי. • האחריות והמחויבות ההדדית של מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות	יוצגו מכלול מרכיבי הזהות של יהודי התפוצות והדילמות איתן מתמודדות הקהילות. יוצגו מגמות בדמוגרפיה של העם היהודי בעולם. תוצגנה דעות שונות בישראל ובתפוצות. ייבחנו מטרות ואינטרסים משותפים ושונים של יהודי ישראל והיהודים בתפוצות. תיבחן ההשפעה של יהדות התפוצות על קביעת מדיניות הפנים והחץ של ישראל ומחויבותה של מדינת ישראל לקליטת עלייה, לקהילות ישראל בתפוצות ולגורלם של היהודים בעולם.	
זהויות של אזרחים וקבוצות במדינת הלאום היהודית 1-2 שעות	יוצגו סוגי זהויות: לאומית, דתית, אזרחית ; יוצגו זהויות הספציפיות הקיימות בישראל: זהויות באוכלוסייה היהודית, זהויות באוכלוסייה הערבית והדרוזית	
עמדות שונות לגבי אופייה הרצוי של מדינת ישראל 7-10 שעות	יוצגו גישות והשקפות עולם שונות ("חלומות") לגבי אופייה הרצוי של המדינה על פי שלושה מאפיינים: האופי הדתי, האופי הלאומי, האופי האזרחי. 1 - אופי זהויות דתיות ותרבותיות: מדינה מסורתית (מורשתית)-תרבותית, מדינה המשלבת חקיקה דתית-הלכתית בהיקף חלקי, מדינת הלכה ומדינה חילונית שיש בה הפרדה מלאה בין הדת למדינה. 2 - אופי זהויות לאומיות: 1. מדינת לאום יהודית-אתנית דמוקרטית 2. מדינת לאום יהודית-אתנית שאינה דמוקרטית. 3. מדינה דו לאומית 4. מדינת כל אזרחיה. 3 - אופי זהויות אזרחיות: תפיסות ליברליות-דמוקרטיות: ליברלית-אינדיבידואלית, רפובליקנית (אזרחית ואתנית-תרבותית), רב-תרבותית.	
המיעוטים בישראל 2-3 שעות	יוצגו המיעוטים בישראל כמדינת לאום יהודית: 1. היבט דמוגרפי-סוציולוגי: הכרת קבוצות המיעוט השונות (ערבים, דרוזים ואחרים) 2. אופיו של המיעוט (לאומי, דתי, אתני) 3. המיעוטים בהכרזת העצמאות 4. היבט המרחב הציבורי: מאפייני המיעוטים וביטוי לתחומי השפה, התרבות, הדת (כולל המעמד המשפטי-נורמטיבי) 5. היבט מוסדי: מעמד וסטטוס רשמי של מוסדות המיעוטים בתחומים: חינוך, מוסדות דת, בתי דין.	
החברה הישראלית 5-7 שעות	תיבחן מידת הלגיטימיות שהחברה הישראלית מעניקה להטרונגיות חברתית בכלל ולהטרונגיות לאומית ודתית בפרט. ייבחנו השסעים בחברה, וכן האפשרויות והאתגרים לשילוב: יילמדו באופן מפורט: - השסע הלאומי - השסע הדתי (חלק מהדיון בשסע זה נכלל בליבת הידע המחייבת בפרק "מאפייניה של ישראל כמדינה יהודית" וחלק נוסף נמצא באשכול "העם היהודי") לגבי כל שסע יפורטו: 1) תיאור הקבוצות השונות, השוני ביניהן לצד המשותף להן. 2) המחלוקות, הגורמים לשסע ולהתמשכותו, דרכי הביטוי של השסע. 3) אתגר החיים המשותפים לאור השסע, האפשרויות להסכמות, פשרות וצמצום המחלוקות.	הפולרליזם החברתי בחברה הישראלית - הטרונגיות בחברה הישראלית: קבוצות חברתיות, השונות מצד הלאום, הדת, העדה וההשקפות הפוליטיות (שסעים) - הדומה והשונה בחברה: הטרונגיות, שונות, פולרליזם, שסעים.
תוצג העובדה שיש מחלוקות על אופן הצגת האירועים ההיסטוריים סביב הקמת המדינה וזהו אחד הגורמים המזינים את השסע הלאומי בישראל. פרט להוראת השסע הלאומי והדתי באופן מפורט, יוצגו גם קיומם של קווי שסע נוספים בחברה (שסע עדתי, שסע יוני-ניצי ואחרים).		

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

	<p>תיבחן חומרם של השערים: השערה לאומי לעומת שערים ושונות בתוך כל קבוצה לאומית.</p>	<p>- חיים משותפים בחברה הישראלית (לאור השערים בחברה)</p>
<p>*מומלץ לערוך הבחנה זו בהקשר של השוואה בין משטרים דמוקרטיים ולא דמוקרטיים.</p>	<p>יובהרו עיקריה של תפיסת העולם הדמוקרטית, ויילמד המושג אמנה חברתית, כבסיס לתפיסה זו.</p>	<p>פרק ב: 45-40 שעות מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של משטר דמוקרטי הרעיון הדמוקרטי 1 שעות</p>
		<ul style="list-style-type: none"> • חירות ושוויון – ערכי יסוד בדמוקרטיה
	<p>תפיסה ליברלית-אינדיבידואלית, תפיסה רפובליקנית (אזרחית ואתנית-תרבותית), תפיסה רב תרבותית.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • תפיסות ליברליות-דמוקרטיות
<p>*השתתפות פוליטית מופיע כנושא באשכול "מעורבות אזרחים ופיקוח על רשויות השלטון".</p> <p>** הממשל הפרלמנטרי יוצג כאן אך ילמד בפירוט במסגרת האשכול "שיטות בחירות ומפלגות".</p>	<p>תובהר משמעותו של המושג 'שלטון העם' כמבוסס על כללים, על הסדרים שלטוניים ועל תרבות פוליטית דמוקרטית.</p> <p>תוצג שיטת הממשל הפרלמנטרית.**</p> <p>הבחירות הן חופשיות, שוות, כלליות, תקופתיות וחשאיות. יובהר הצורך בקיומן של מפלגות אחדות להבטחת קיומן של בחירות חופשיות כתנאי למימוש הדמוקרטיה. יתרונותיה וחסרונותיה של שיטת הבחירות בישראל: ארצית, רשימתית, יחסית.</p> <p>יובהרו משמעותם וחשיבותם של מעורבות והשתתפות אזרחית, כמשלימים להשתתפות פוליטית*</p>	<p>עקרון שלטון העם – שלטון יציג, נבחר ומתחלף 5 שעות</p> <ul style="list-style-type: none"> • דמוקרטיה ישירה ודמוקרטיה של נציגים • דמוקרטיה ייצוגית: מה ומי צריך להיות מיוצג? • בחירות דמוקרטיות • השתתפות אזרחית
	<p>תיעשה הבחנה בין סוגי ארגונים וקבוצות לחץ: ארגוני עובדים, מעבידים, תעשיינים, חקלאיים וכו'; התארגנויות פוליטיות חוץ-פרלמנטריות, כמו "גוש אמונים" ו"שלום עכשיו"; קבוצות לשמירת איכות הסביבה; ועד ראשי המועצות הערביות; ארגונים וקבוצות לחץ ערביים ודרוזיים.</p> <p>תיבחן השפעת קבוצות הלחץ על הממשל.</p> <p>תיעשה השוואה להשפעת קבוצות לחץ במדינות דמוקרטיות אחרות.</p>	<p>מפלגות וקבוצות אינטרס 1-2 שעות</p> <ul style="list-style-type: none"> • תפקיד המפלגות במשטר דמוקרטי. • מפת המפלגות בישראל • קבוצות אינטרס על בסיס שיקולים כלכליים, אידיאולוגיים, הומניטאריים ואחרים
	<p>הקונפליקטים בחברה יוצגו כתופעה מובנת מאליה, ויובהר שלא כל קונפליקט ניתן ליישב.</p>	<p>המאפיינים והעקרונות של תרבות מוליטית דמוקרטית: 3-4 שעות</p> <ul style="list-style-type: none"> • עקרון הסובלנות • עקרון הפלורליזם • עקרון ההסכמיות • לגיטימיות לקיומם של קונפליקטים. • פתרון קונפליקטים בדרכי שלום. • מעורבות הפרט בחיים הציבוריים • מנהיגות אחראית ולגיטימית.
		<p>עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט 2-3 שעות</p>

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

	<p>תידון סוגיית יחסי רוב ומיעוט לא רק כבעיה מספרית, אלא גם כבעיה של נגישות אל המשאבים הכלכליים ואל מרכזי קבלת ההחלטות.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • עקרון הכרעת הרוב כעיקרון לקבלת החלטות. • יחסי רוב ומיעוט במדינה דמוקרטית. • זכויות המיעוט ככלם לעריצות הרוב. • הסדר מול הכרעה.
<p>להבהרת נושא זכויות האדם והאזרח, ייעשה שימוש במגילת זכויות האדם והאזרח של האו"ם ובמגילות זכויות אחרות, כגון הצרפתית והאמריקנית.</p> <p>יובהר המושג זכויות הילד</p> <p>בהקשר הישראלי יש להדגיש כי קיימת התלבטות מתמדת בנושא. בפועל, חלק מזכויות הקבוצה מוענקות דה-פקטו, אך מבחינה פורמאלית-משפטית הן אינן מוגדרות כזכויות קבוצה.</p> <p>יוצגו אינטרסים ציבוריים, כגון: רגשות הציבור, נימוקי בטחון ושלוש הציבור, אינטרסים ציבוריים מעשיים (למשל, עורקי תחבורה יעילים).</p>	<p>יבחן ערך כבוד האדם כמקור לכל זכויות האדם. יוסבר היחס בין זכויות לבין חובות (האדם והאזרח). יודגשו המתח וההשלמה בין שיח הזכויות לשיח החובות.</p> <p>סוגי זכויות אדם : זכויות טבעיות הזכות לחירות: יובהרו היבטים השונים של הזכות לחירות. תודגש חשיבותה המיוחדת של הזכות לחופש ביטוי. הזכות לשוויון: יובהרו היבטים שונים של שוויון פורמאלי ומהותי, כגון: שוויון בפני החוק, שוויון הזדמנויות, שוויון לאנשים עם מוגבלויות, שוויון מגדרי וכו'. יובהרו המושגים: אפליה, הבחנה והעדפה מתקנת. (זכויות האדם הבסיסיות: זכות לחיים ובטחון, זכות לקניין, הליך הוגן, הזכות לחירות ונגזרותיה, שוויון, הזכות לכבוד). זכויות פוליטיות / אזרחיות (הזכות לבחור ולהיבחר, חופש ההפגנה והמחאה, חופש ההתאגדות הפוליטית) זכויות חברתיות וכלכליות (זכות לקיום בכבוד – רמת חיים בסיסית, זכות לבריאות וטיפול רפואי, זכות לדיוור, זכות לחינוך, זכויות עובדים ותנאי עבודה) זכויות קבוצתיות / תרבותיות - יש ללמד את הדוגמאות לזכויות קבוצה שונות (כגון הזכות לשפה) ואת ההתלבטות לגבי עצם הענקתן ולגבי היקף הענקתן. יש לבחון את הדילמות / המתח על הרצף שבין אוטונומיה מלאה [עד כדי היפרדות] לבין האחדה מלאה (אוניטריזם) [עד כדי השתקת הקבוצה].</p> <p>יובאו דוגמות מהמציאות הישראלית וממדינות אחרות להתנגשות בין ערכי חירות ושוויון לבין ערכים אחרים, כגון ערכים דתיים, ערכים לאומיים וביטחוניים.</p>	<p>זכויות האדם והאזרח 10-12 שעות חובות האדם והאזרח</p> <ul style="list-style-type: none"> • התנגשות בין זכויות שונות לבין עצמן. • התנגשות בין זכויות ועקרונות דמוקרטיים לבין ערכים ואינטרסים ציבוריים אחרים
	<p>תיעשה הבחנה בין חובות המוטלות על אזרחים לחובות המוטלות על מי שאינם אזרחים. הציות לחוק וגבולות הציות לחוק.</p> <p>תיבדק השאלה: האם יש להתנות מתן זכויות במילוי חובות? בהקשר זה ייבחן מצבו של המיעוט הערבי. תיבחן מידת המימוש של שוויון הזכויות לגבי המיעוט הדרוזי.</p> <p>תידון שאלת השירות הצבאי כתנאי לזכויות שונות (ערבים ותלמידי ישיבות).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • חובות האזרח 1-2 שעות <p>הקשר שבין זכויות וחובות</p>
	<p>תיעשה הבחנה בין זכויות הפרט לבין זכויות של קבוצות על פי דת או לאום.</p> <p>תיבחן ההגנה על זכויות המיעוט בחקיקה. יובאו דוגמות לזכויות המיעוטים הערבי והדרוזי ומיעוטים אחרים בחברה היהודית בישראל.</p> <p>תידון השאלה: מדוע מתעכבת חקיקת חוק זכויות אדם ואזרח בישראל? תידון ההתנגשות בין זכויות האזרח לבין עצמן ובין זכויות אלה ויעדיה האחרים של מדינת ישראל.</p> <p>תיבחן השמירה על זכויות הפרט מול הצורך להגבילן במצבי חירום (קצרים או מתמשכים).</p>	<p>זכויות מיעוטים בישראל 2 שעות</p> <ul style="list-style-type: none"> • מימוש זכויות אדם ואזרח וזכויות מיעוטים

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

<p>יובהר כי הגישות העקרוניות הן תיאורטיות, ואילו במציאות הדמוקרטית יש שילוב של ההשקפות על פי החלטות המדינות וקיים רצף בין הגישות ולא דיכוטומיה</p>	<p>הגישה הליברלית מול הגישה הסוציאל-דמוקרטית יובהר המושג מדינת רווחה</p>	<p>• התנגשות בין שני הערכים: חירות ושוויון. • גישות כלכליות-חברתיות במדינה הדמוקרטית 4 שעות</p>
<p>תוצגנה ההשפעות הרלוונטיות על החברה והפוליטיקה בישראל</p>	<p>יובהר המושג גלובליזציה ייבחנו השפעות הגלובליזציה באחד התחומים לבחירת המורה לפי שיקול דעתו: א – חברה וכלכלה : הגירה ומהגרי עבודה ב – תרבות ג – מוסדות בינלאומיים ומשפט בינלאומי ד - מעמדה של מדינת הלאום בעידן הגלובליזציה : היחלשות מול התחזקות</p>	<p>החברה והמשטר הדמוקרטי בעידן של גלובליזציה 2 שעה</p>
<p>הכרת שיטות שונות של הפרדת רשויות המקובלות במדינות אחרות. *הנושא ילמד בחלק של משטר</p>	<p>יידון הרעיון הקלאסי של הפרדת הרשויות (מונטסקייה), הפעלתו, יישומו וגלגולו בעיקרון של איוונים ובלמים. תובהר חובתו של השלטון לתת דין וחשבון לפרלמנט ולעם. יוסברו ההבדלים בין חוקה וחוקיקה רגילה ויובהר ההבדל בתוקפם המשפטי. יובהרו הדמיון וההבדל בין חוקה פורמאלית למטריאלית. יובאו דוגמאות שונות לפיקוח מוסדי וחוף- מוסדי.</p>	<p>שלטון מוגבל ואחראי, עקרון הגבלת השלטון 4 שעות • פיזור העצמה והסמכות: הפרדת הרשויות; איוונים ובלמים. • מאפייני שלטון אחראי. • חוקה וחוקים כאמצעי להגבלת השלטון • פיקוח וביקורת של מנגנונים מוסדיים וחוף- מוסדיים על השלטון.</p>
<p>יינתנו דוגמאות של תרבות פוליטית אי-ליגאליסטית בישראל תוצגנה ההשפעות הרלוונטיות על החברה והפוליטיקה בישראל אלימות פוליטית: על כל דרגותיה וסוגיה, כולל רצח פוליטי יובאו דוגמאות רלוונטיות מההיסטוריה של מדינת ישראל</p>	<p>יובהר שבמשטר דמוקרטי הכפיפות לחוק נובעת בין היתר גם מהלגיטימיות של השלטון בעיני הציבור. תיעשה הבחנה בין המושגים 'שלטון חוק' במובן הפורמאלי ו'שלטון חוק' במובן המהותי. סוגי הפרות חוק ועבריינות: א - עבריינות פלילית (רגילה), ב - עבריינות שלטונית (אישית וציבורית), ג - עבריינות אידיאולוגית-פוליטית – איום על המשטר הדמוקרטי מקרים בהם יש ספק, מחלוקת או מתח בשאלת המחויבות לציות לחוק: א. סירוב לציינת לחוק מטעמי מצפון ואידיאולוגיה ב. פקודה בלתי חוקית בעליל</p>	<p>שלטון החוק 4 שעות • עקרון שלטון החוק שוויון בפני החוק: החוק מחייב את הפרט ואת רשויות השלטון כאחד. השבריריות של שלטון החוק הפרות חוק שאלת גבולות הציות לחוק</p>
<p>יובאו דוגמאות להתנהגות פוליטית במצבי מלחמה במדינות דמוקרטיות שונות.</p>	<p>"דמוקרטיה מתגוננת" – מפני איומים על שיטת המשטר ועל אופי המדינה (במקרה של ישראל - כמדינה יהודית ודמוקרטית) תידון שאלת גבולותיהם של חופש הפעילות הפוליטית, חופש ההבעה וחופש התארגנות של קבוצות המתנגדות לאופייה של המדינה.</p>	<p>גבולות בדמוקרטיה זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה 1 שעה</p>
<p>יובאו דוגמאות להתנהגות פוליטית במצבי מלחמה במדינות דמוקרטיות שונות.</p>	<p>זכות המדינה להגן על עצמה ועל אזרחיה – מפני איומים על הביטחון (טור)</p>	<p>השפעת מצבי חירום על המשטר הדמוקרטי 1 שעה</p>
		<p>• השפעת מצב הביטחון בישראל על התרבות הפוליטית</p>

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

<p>*מומלץ לערוך הבחנה זו בהקשר של השוואה בין משטרים דמוקרטיים ולא דמוקרטיים. בכל מקרה לא יעשה שימוש במושגים פורמאלי ומהותי בבחינת הבגרות.</p>	<ul style="list-style-type: none"> המשטר הדמוקרטי בהשוואה למשטרים לא-דמוקרטיים סוגים שונים של דמוקרטיות כשלים ומתחים פנימיים מובנים בתוך השיטה הדמוקרטית, שביריות הדמוקרטיה 	<p>סיכום: למה דמוקרטיה? 1 שעה</p>
		<p>פרק ג: 30 שעות המשטר והפוליטיקה במדינת ישראל</p>
<p>תיערך השוואה בין ישראל למדינות אחרות הן בנושא ההכרזה והן בנושא החוקה.</p>	<p>יוצג המצב המשפטי של חוקי היסוד ומעמדם, והדיון על "המהפכה החוקתית"</p> <p>בוויכוח על נחיצות החוקה יועלו לדיון:</p> <ul style="list-style-type: none"> יתרונה של חוקה ומגבלותיה; האם ניתן להגן על זכויות האזרח והמיעוט ללא חוקה וללא חוק יסוד: זכויות האדם והאזרח; האם הכרחית חוקה בישראל; האם אנחנו בדרך ליצירת חוקה או להשלמתה על בסיס חוקי היסוד הקיימים. יוצגו ויושאו כמה מהצעות החוקה למדינת ישראל מהשנים האחרונות, המשקפות את השיטה החוקתית העכשווית, על ההסכמות והמחלוקות שבו 	<p>יסודות חוקתיים והמהפכה החוקתית 6 שעות</p> <ul style="list-style-type: none"> המעמד (המשפטי) המיוחד של הכרזת העצמאות. חוקי היסוד ומעמדם הוויכוח על נחיצות החוקה. חוקי היסוד: האם הם תחליף לחוקה!
<p>תיערך השוואה לחוקי אזרחות ולחוקי הגירה בכמה מדינות מערביות.</p>	<p>בנושא חוק השבות וחוק האזרחות יועלו לדיון הסוגיות האלה:</p> <ul style="list-style-type: none"> בהקשר זה יובהר ההבדל בין "עלייה" ל"הגירה". משמעות חוק השבות לגבי מעמדם של לא-יהודים בישראל; האם יש בחוק האזרחות משום פגיעה בעקרון השוויון. 	<p>שבות ואזרחות 3 שעות חוק האזרחות וחוק השבות</p>
<p>תובהר מעורבות מערכת בתי המשפט בהגנה על זכויות הפרט ועל זכויות המיעוטים.</p>	<p>תיעשה הבחנה בין סוגי הזכויות ומימושן בישראל. תיעשה הבחנה בין זכויות אזרח לזכויות של מי שאינם אזרחים.</p> <p>יובהר ייחודם של חוקי היסוד העוסקים בזכויות האדם – חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד: חופש העיסוק.</p> <p>תיבחן מחויבותה של ישראל (ושל מדינות אחרות) להצהרת זכויות האדם והאזרח של האו"ם.</p>	<p>זכויות אדם ואזרח זכויות אדם ואזרח במערכת החוק בישראל 3 שעות</p>
	<p>הכרת תוכן החוק והשלכותיו על אופי המדינה הדיון המתקיים אודותיו במרחב הציבורי</p>	<p>חוק יסוד: ישראל- מדינת הלאום של העם היהודי</p>
	<p>יובהרו התחומים שבהם קיימת עליונות הכנסת והתחומים שבהם מוטלות עליה הגבלות.</p> <p>תידון שאלת הייצוג של הקבוצות החברתיות והפוליטיות השונות: קבוצות אינטרס, עדות אתניות, נשים, קבוצות גיל וכיו"ב. כינוס הכנסת, פעילותה ופיזור על פי חוק יסוד: הכנסת.</p> <p>סמכות הכנסת לקבל חוקי יסוד ולקדם חוקה סמכויות החקיקה של הכנסת בהיעדר חוקה החקיקה כהליך דינמי</p> <p>יושווה מעמד החקיקה הראשית לזה של החקיקה המשנית. תיבחן החקיקה כהיענות לצרכים משתנים של המדינה והחברה וחקיקת חוקי יסוד כהליך ביצירת חוקה הקובעת נורמות כלליות.</p> <p>יידון כוחה של האופוזיציה כפועל יוצא של הרכב הקואליציה הממשלתית (גודלה ומידת הקרבה האידיאולוגית בין השותפים).</p> <ul style="list-style-type: none"> אפשרויותיה ומגבלותיה של האופוזיציה. כוחן ומגבלותיהן של ועדות הכנסת. בקרה על חלוקת המשאבים. תלות הממשלה באמון הכנסת. הגבלת עצמאותה של הכנסת בגלל האופי הקואליציוני של הממשלה. <p>תידון הבקרה באמצעות חוק התקציב.</p>	<p>הרשות המחוקקת -כנסת ישראל 5 שעות</p> <ul style="list-style-type: none"> הכנסת כמוסד מייצג ריבוני עליונות בעיקרון ומגבלות במציאות. הכנסת כמייצגת את העם. תפקידי הכנסת: הכנסת כרשות מכוננת, הכנסת כרשות מחוקקת, אפשרויותיה ומגבלותיה הכנסת כרשות מבקרת ומפקחת יחסי הגומלין בין הכנסת והממשלה

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

		<ul style="list-style-type: none"> זכויות וחובות חברי הכנסת חסינות חברי הכנסת, זכויות וחובות.
<p>יוצג הוויכוח הציבורי בנושאים אלו</p>	<p>תיבחן האפקטיביות של הממשלה על פי יכולתה לקבל החלטות ולפתור בעיות [כלכליות, ביטחוניות, חברתיות]. תובהר השפעתם של שיקולים מפלגתיים ואישיים על קביעת מדיניות חברתית-פוליטית של ממשלות קואליציוניות.</p> <p>ייבחנו תחומי המדיניות העיקריים.</p> <p>תיבחנה המסגרות שבהן מתקבלות החלטות: מליאת הממשלה, קבינט מצומצם, ועדות שרים ומסגרות אחרות.</p> <p>תידון בעיית חלוקת התפקידים של משרדי הממשלה וההתנגשות בין הממשלה למשרדים.</p> <p>תיבחן סמכותה ועצמתה של הפקידות הממשלתית. יידונו בעיות הקשורות בבירוקרטיה.</p> <p>תידון השפעת זרועות הביטחון של קבלת החלטות מדיניות, שאלת הכפיפות של הצבא לרשות האזרחית והפיקוח האזרחי על הצבא.</p> <p>יוצג הוויכוח על מעמדו ועצמאותו של היועץ המשפטי ועל היקף תפקידיו. תיבחן השפעת היועץ על קבלת החלטות בממשלה.</p> <p>ייבחנו דרכי הפיקוח והבקרה של הכנסת על הממשלה.</p>	<p>הרשות המבצעת – הממשלה 5 שעות</p> <ul style="list-style-type: none"> תהליך כינון הממשלה. השפעת מבנה הממשלה על תפקודה. הממשלה ותפקידיה הממשלה קובעת את המדיניות. סמכויות ראש הממשלה והשרים. דרך קבלת החלטות של הממשלה. מבנה הממשלה משרדי הממשלה זרועות הביטחון של המדינה. היועץ המשפטי לממשלה הממשלה ורשויות שלטון אחרות הממשלה והכנסת.
	<p>חוק יסודות המשפט, מקורות המשפט הישראלי, חקיקה שיפוטית. הדיון על שילוב המשפט העברי.</p> <ul style="list-style-type: none"> חשיבות אי-תלותה של הרשות השופטת ברשויות האחרות. הדרכים להבטחת אי-תלות. סוגי משפט: פלילי, אזרחי, חוקתי-ציבורי-מנהלי. שופטים ולא מושבעים, זכות הערעור, בג"ץ וסמכויותיו מבנה מערכת בתי המשפט (כולל הצעות לשינויים בה) דרכי מינוי שופטים בישראל בתי משפט על פי תחומים: בתי דין רבניים, בתי דין צבאיים וכו"ב. תיבחן זיקת בתי הדין למערכת בתי המשפט. תוצג מערכת השיפוט הדתית וייבחנו יחסיה עם מערכת המשפט של המדינה. <p>תפקידי בג"ץ וסמכויותיו ביקורת שיפוטית חקיקה שיפוטית</p>	<p>הרשות השופטת 5 שעות</p> <ul style="list-style-type: none"> מקורות המשפט הישראלי אי-תלותה של הרשות השופטת שיטת המשפט ומערכת המשפט

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

	<p>גישה מורמליסטית מול גישה אקטיביסטית</p> <p>יבחן בג"ץ כנותן "סעד למען הצדק" בנושאים שאינם בסמכותם של בתי משפט אחרים ובביקורת על רשויות השלטון האחרות. יוצג הוויכוח על סמכויותיו ותפקידיו של בג"ץ.</p> <p>תיבחן השפעת בתי המשפט על החקיקה הראשית. תיבחן מידת המעורבות של הרשות השופטת בעבודת הכנסת ובעבודת הממשלה.</p>	<p>• בג"ץ</p> <p>- יחסי הגומלין בין הרשות השופטת והכנסת ובין הרשות השופטת והממשלה.</p>
	<p>תיבחן מידת ההפרדה הקיימת בין הרשויות ומידת המעורבות של רשות אחת בתחומי הרשות האחרת, וכן האיזונים והבלמים ביניהם.</p>	<p>הפרדת הרשויות פיזור העצמה איזונים ובלמים 1 שעה</p>
	<p>יידונו הסוגיות: מינוי מרכיב הממשלה, חנינת אסירים, חתימה על חוקים ועוד.</p> <p>תיבחן מידת השפעתם של הנשיאים השונים על החברה הישראלית.</p>	<p>מוסד הנשיאות 1 שעה</p> <ul style="list-style-type: none"> • תפקידים פורמאליים ותפקידים שיש בהם שיקול דעת • השפעת אישיות הנשיא על אופי התפקיד • חסינות הנשיא וביקורת על פעילותו.

חמישה אשכולות לבחירה והעמקה

אשכולות אלה מחליפים את שני האשכולות שהיו קיימים בשנים האחרונות. בכך התוכנית מרחיבה את מעגל הנושאים להבחנות מהם יכול המורה לבחור את המתאימים לו ולתלמידיו. המורה חייב/ת ללמד לפחות אחד מאשכולות אלו על פי בחירתו/בחירתה ולתלמיד תינתן בבחינת הבגרות שאלת חובה אחת לבחירה מבין חמש בנושאים: העולם היהודי, מפלגות ובחירות, רשויות מקומיות, תקשורת, השתתפות אזרחים וביקורת על השלטון. מורה אשר יבחר להעמיק ביותר מאשכול אחד- יגדיל את אפשרות הבחירה של תלמידיו.

אשכולות בחירה:	
<p>יוצגו מכלול מרכיבי הזהות של יהודי התפוצות והדילמות איתן מתמודדות הקהילות. יוצגו מגמות בדמוגרפיה של העם היהודי בעולם.</p> <p style="text-align: center;">- השע הדתי</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. תיאור הקבוצות השונות, השוני ביניהן לצד המשותף להן. 2. המחלוקות, הגורמים לשסע ולהתמשכותו, דרכי הביטוי של השסע. 3. אתגר החיים המשותפים לאור השסע, האפשרויות להסכמות, פשרות וצמצום המחלוקות. 	<p>• מקומה של מדינת ישראל בחיי העם היהודי.</p> <p>- הדומה והשונה בחברה: הטרוגניות, שונות, פלורליזם, שסעים.</p>

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

<p>תיבחן סוגיית ההתנגשות בין מימוש הזכות לחופש הביטוי, לזכות הציבור לדעת והפיקוח על השלטון לבין זכויות אדם ואזרח ועקרונות אחרים.</p> <p>תיבחן מערכת הגומלין בין אמצעי התקשורת, השלטון, הארגונים והאזרחים. תהיה התייחסות גם להיבטים שליליים של מערכת יחסים זו.</p> <p>תיבחן מידת המימוש של עקרון חופש אמצעי התקשורת ושאלת קיומה של צנזורה פורמאלית ובלתי פורמאלית.</p> <p>תיבחן מידת חשיפתו של הממסד הציבורי לתקשורת.</p> <p>תיבדק שאלת קיומה של תקשורת פלורליסטית בישראל.</p> <p>תידון שאלת גיוס דעת קהל להשפעה על קבלת החלטות של הממסד, או לתמיכה בהחלטותיו.</p> <p>להמחשת סוגיית הפלורליזם של אמצעי התקשורת בישראל ניתן להסתייע בוויכוח על השליטה והבעלויות.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • תפקיד אמצעי התקשורת במדינת ישראל כמדינה דמוקרטית • יידון תפקיד התקשורת כ"כלב השמירה" של הדמוקרטיה הישראלית – התקשורת כמדווחת, כמפרשת, כמייצגת וכחוקרת. - מימוש הזכות לחופש הביטוי, לזכות הציבור לדעת ולפקח על השלטון. - אמצעי התקשורת כמתווכים בין השלטון והאזרחים • עקרון האי-תלות של אמצעי התקשורת - צינורות מידע פתוחים. - ריבוי מקורות מידע בעלי אופי פלורליסטי. • כוחם של אמצעי התקשורת - אמצעי התקשורת כמעצבים את דעת הקהל וכמשפיעים על מקבלי ההחלטות. - השפעת התקשורת על מערכות הבחירות, על חילופי השלטון ועל שינויים בהרכב הממשלה. 	<p>ית ופוליטיקה ל</p>
<p>תיערך השוואה לשיטת הממשל הנשיאותי בארה"ב. יוצג הוויכוח על שיטת הממשל הרצויה בארץ</p> <p>יוצג הוויכוח על שיטת הבחירות הרצויה לישראל תוך בחינת היתרונות והחסרונות של שיטות בחירה שונות. יובהר נושא האידיאולוגיה והפרגמטיזם במפלגות השונות.</p> <p>תיבחנה שיטות שונות לגיבוש רשימות מועמדים במפלגות (למשל: פריימריס, ועדה מסדרת, וכו') והוויכוח לגביהן.</p> <p>מפת המפלגות בישראל תוצג לפי רצפים של מאפיינים בסוגיות של חוץ ובטחון, חברה וכלכלה, דת ומדינה.</p> <p>הרכב הכנסת – תוצאות הבחירות.</p> <p>יובהרו הקשיים בכינון ממשלות בישראל בשל היותן ממשלות קואליציוניות ובשל חלוקת הכוחות השווה בין הגושים (בשנות ה-80).</p> <p>הממשלות יוצגו</p> <ul style="list-style-type: none"> - על פי מידת התמיכה בכנסת: ממשלות צרות, רחבות, אחדות-לאומית; - על פי מידת הקרבה האידיאולוגית בין מרכיבי הממשלה. <p>יבחן כוחן של מפלגות קטנות כמו"מ קואליציוני.</p>	<p>יוצגו שיטות ממשל שונות: פרלמנטארית, נשיאותית, מעורבת.</p> <p>שיטת הממשל הפרלמנטארי בישראל</p> <p>בחירות</p> <ul style="list-style-type: none"> • תמורות בשיטת הבחירות בישראל – חוק הבחירות. • הצעות לשיטות בחירה חלופיות • דמוקרטיה פנימית במפלגות • המערכת הרב-מפלגתית בישראל – יציבות ותמורות. • תמורות ביחס החברה הישראלית למפלגות ולפוליטיקאים. • סוגי ממשלות קואליציוניות. • הגורמים המשפיעים על הרכבתן של קואליציות. 	<p>חירות</p>
<ul style="list-style-type: none"> - פנייה לגופי ביקורת ממוסדים: בג"ץ, נציב תלונות הציבור. - השתתפות בהפגנות, בשביתות פוליטיות וכו'. - שימוש האזרחים באמצעי התקשורת. - תגובות להתרחשויות פוליטיות וחברתיות באמנות, בספרות בתיאטרון ובקולנוע. 	<p>מעורבות פוליטית של האזרחים</p>	<p>אזרחים ל רשויות</p>

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

<p>תיבחן מידת השימוש באמצעים השונים ע"י מפלגות, קבוצות לחץ ויחידים ומידת ההשפעה של מפלגות וקבוצות לחץ הממסד. תובהר מטרת התגובות: לעורר תודעה ציבורית ודעת קהל נגד השלטונות או בעדם.</p> <p>תיבחן דרך פעולתם של מנגנוני הביקורת בישראל וייערך דיון באפקטיביות של גופי הביקורת השונים.</p> <p>יוצגו גופי פיקוח ובקרה מבקר המדינה, בג"ץ, היועץ המשפטי לממשלה, וייבחנו דרכי פעולתם.</p> <p>תידון יכולת של קבוצות שונות בחברה האזרחית להיאבק על זכויותיהן:</p> <p>יידונו המתח וההשלמה בין פעילות הממשלה לבין המגזר השני (העסקי) והשלישי (האזרחי)</p>	<p>פיקוח וביקורת על רשויות השלטון</p> <ul style="list-style-type: none"> • מבקר המדינה. • נציב תלונות הציבור (בגופי שלטון שונים). - ועדות חקירה ממלכתיות ופרלמנטאריות. - מוסדות פיקוח ובקרה אחרים. ממשלה מול המגזר השלישי 	
<p>תיבחן שיטת הבחירות למועצות המקומיות ולראשות המועצה יוצגו הנושאים שעליהם מתנהלים בשלטון המקומי מאבקי כוח פוליטיים. תידון הפעילות במועצה כקשר קפיצה לפעילות פוליטית ארצית. ייבחן ההבדל במעמד השלטון המקומי במגזר היהודי למעמדו במגזר הערבי, והגורמים לכך.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • חלוקת התפקידים והסמכויות בין השלטון המרכזי והמקומי • מבנה הרשויות המקומיות. הדמוקרטיה המקומית 	<p>מקומיות</p>